

IULIAN ANTONESCU (1932 — 1991)

La 26 iulie 1992 Iulian Antonescu ar fi sărbătorit vârsta de 60 ani. Evenimentul nu s-a putut desfășura întrucât la 24 ianuarie 1991 istoricul, muzeograful, profesorul, omul de cultură și slujbașul Iulian Antonescu s-a stins pe neașteptate, în apartamentul bucureștean unde și-a petrecut ultimii ani ai demnei lui trăiri. Văzuse lumina zilei la Piatra Neamț, ca unic fiu al ofițerului artilerist Gheorghe Antonescu și prof. Eugenia Antonescu, părinți pe care i-a cinstit și adorat cu sfințenie. Peregrinările de serviciu ale tatălui îl poartă pe copil la Chișinău, unde va urma primele clase primare și pe cele dinții liceale, apoi la Piatra Neamț, unde devine elev al Liceului „Petru Rareș”, pentru scurt timp, la Craiova ca elev al Colegiului Național „Carol I”, pentru ca să încheie instrucția liceală în orașul de naștere, în 1951. S-a dovedit prețutindeni un elev de excepție, primind nu numai binemeritate premii ci și admirația colegilor și a cadrelor profesionale. De atunci se anunța șansa lui excepțională de lectură, memoria extraordinară, inclinarea către însușirea limbilor străine, capacitatea de înțelegere și de trăire a literaturii cavaleresti medievale. Deoarece în familie se dorea ca tânărul Antonescu să practice profesia lui Hipocrate, s-a supus examenului la Facultatea de medicină din București. Deși media obținută, peste 9, i-ar fi dat, cu prisosință, calitatea de student medicinist, nu a fost așa, căci în perioada respectivă numiții „liber profesioniști”, din care făcea parte și ofițerul rezervist Gh. Antonescu, „beneficiari”, pentru fiii lor, doar de 2% din locurile din facultate. A fost necesar un nou examen în toamna lui 1951, de data aceasta la Facultatea de Istorie a Universității București. A fost declarat admis într-un lot cu candidați care

s-a dovedit a fi una dintre cele mai bune promoții ale Facultății de Istorie. Cînd în 1956 Iulian Antonescu a absolvit cu „Diploma de merit” Facultatea de Istorie, nu s-a optat pentru reținerea sa, și a altora, absolvenți cu reale calități științifice și didactice în învățămîntul superior, ci s-a urmat calea repartiției în învățămîntul general. A fost trimis la Școala din satul Cîrpiți, unde nu s-a prezentat. Mai întîi a suplinit cîteva ore pe săptămînă la Piatra Neamț pentru ca la 15 aprilie 1957 să fie numit director al Muzeului Regional Bacău, instituție care nu exista decît pe hîrtie doar de cîteva zile. Regiunea Bacău era, în 1957, una dintre cele mai sărace unități administrative în domeniul instituțiilor de cultură. O colecție se alcătuisese grație eforturilor personale ale preotului C. Mătase la Neamț, începînd cu anul 1934, alte colecții dispersate se aflau la Birlad, prin strădaniile lui Iacob Antonovici, ceva se mai identifica la Huși. La Bacău, ca și la Vaslui, nu putea fi vorba despre nici o preocupare de acest fel.

Într-o atare situație și-a început cariera de muzeograf Iulian Antonescu. Deprinsese din studenție ceva din tainele arheologiei, pe care o făcuse sub îndrumarea prof. Vladimir Dumitrescu și a doamnei Hortensia Dumitrescu, pe care a respectat-o ca pe propria sa mamă. În 1957 deschide

șantierul Gabăra—Porcești unde cercetează așezarea și necropola carpo-dacică din secolele III—IV. Rapoartele redactate sînt apreciate cu mult interes de specialiștii autori ai tratatului de Istoria României, iar obiectele descoperite devin nucleu al viitorului patrimoniu muzeal. Au urmat săpăturile de la Aldești—Onișcani, într-un sit complex, neolitic, apoi șantierul Călugăra—Bacău pe care se urmărea dezvelirea vestigiilor unei așezări carpice, campania din castrul roman de la Barboși, descoperirile Curților domnești de la Precista—Bacău, și numeroase cercetări de suprafață care dezvăluiau tezaurul enorm de mărturii istorice existente pe cursurile tuturor riurilor ce străbat zona. Cu Iulian Antonescu și colaboratorii săi, s-a întocmit cea dinții hartă arheologică a fostei regiuni Bacău, din sinteza cărcia rezulta străvechea și permanenta locuire autohtonă. Este meritoriu efortul depus pentru valorificarea științifică a acestor descoperiri concretizat în rapoarte, comunicări, conferințe. Din 1960—1961 provin comunicările științifice „Necropola de la Gabăra”, „Problemele neoliticului moldovenesc în lumina descoperirilor făcute pe teritoriul fostei regiuni Bacău”, „Un vad comercial străvechi Barboși—Galați” ș.a. De un interes aparte s-a bucurat comunicarea „Depozitul carpic de la Negri” ținută la cea de-a doua sesiune științifică a muzeelor din decembrie 1965 și publicată în Carpica I (1968), punîndu-se în circuit științific un lot de unelte de fier din secolele II—IV. Preocuparea esențială a anilor de început de carieră muzeografică a fost organizarea muzeului băcăuan. Chiar din 1957 el inițiasese deschiderea expoziției dedicată răscoalei țărănești din 1907, acestea urmîndu-i expoziții de artă, comemorative. S-a început, la Bacău, o susținută campanie de achiziționare de obiecte cu

valoare istorică, concomitent cu strădania salvării unor piese păstrate, până atunci, în fostele grajduri ale primăriei. Din acea vreme provin în patrimoniul actual băcăuan obiectele atribuite familiei domnitorului Alexandru Ioan Cuza, lui Mihail Kogălniceanu, Costache Negri ș.a.

Cum Iulian Antonescu gîndea înscrierea evoluției colectivităților umane din centrul Moldovei într-un areal general românesc, el s-a angajat să completeze fondurile unor șantiere care depășeau limitele regiunii Bacău. Într-o perioadă cu rigori contabile de netrecut el a reușit să susțină săpăturile celebrei stațiuni paleolitice Ripiceni — Botoșani, pe cele de la Badureasca județul Prahova, Brateiu — Sibiu, Barboși — Galați unde avea să colaboreze cu bunii săi prieteni prof. N. Gostar și Ion Mitrofan, Mîndrișca — Adjud, Traian — Zărnești, Costișa — Bacău, Cucuteni — Iași ș.a. Un adevărat mecenat arheologic băcăuan în urma căruia istoriografia românească a dobîndit izvoare de incontestabilă valoare.

Din 1957 pînă în 1971 Iulian Antonescu a cîntit cu prezența, munca și harul său satele și orașele fostei regiuni Bacău, și nu numai. În afara Muzeului Regional pe care îl visa în clădirea prefecturii dar pe care avea să-l croiască într-o veche casă băcăuană, el a organizat alte 15 instituții muzeale. Ceea ce părea de necrezut prindea viață grație pasiunii tinărului cercetător-muzeograf prin expozițiile permanente de la Roman, Piatra Neamț, Bicaz, Adjud, Tg. Ocna, Tg. Neamț ș.a. În 1961 Iulian Antonescu și tinăra-i soție Eugenia Dogan-Antonescu, împreună cu familia col. Gh. Antonescu donează statului român vila personală din centrul orașului Piatra Neamț, în vederea organizării unei instituții muzeale. Cele 20 încăperi ale clădirii au devenit Muzeul de Științele Naturii din Piatra Neamț, cu pondere pe fenomenul Carpatin.

Dacă Bucureștiul nu i-a conferit funcție universitară, aceasta avea să o primească la Bacău. Este numit lector universitar la Institutul Pedagogic Bacău, Facultățile de Istorie-Geografie și Filologie unde va pîda istoria antică universală, istoria modernă

universală și limba latină încîntînd tinerei spudei cu vasta-i erudiție. Din 1964 devine membru al Colegiului de redacție al revistei „Ateneum”, cîțiva ani mai tîrziu cumulează și funcția de președinte al Comitetului pentru Cultură Bacău. În 1967 promovează concursul pentru doctoratul pe care urma să-l facă cu ilustrul său profesor Dionisie Pippidi.

Aducerea lui la București, în 1971, în funcția de director al Direcției Muzeelor din CCES marchează a doua etapă a vieții și zbuiciumului lui Iulian Antonescu. Nici ministerul respectiv nu-i era necunoscut, nici personalitatea lui nu era scăpată din vedere celor cu care urma să colaboreze. Experiența regională trebuia ridicată la aria țării unde problema patrimoniului, a salvării și valorificării lui, deși se regăsea în cîteva norme legale, trecea prin mari greutăți. Mai erau unele contradicții între comanda politică și crezul în adevăr al muzeografului, apoi enormele și insurmontabile aspecte financiare, aprovizionarea cu materialele uneori banale greu de procurat. Deasupra tuturor acestora era stabilirea direcției de orientare a muzeelor, tot mai asaltate în a înfățișa „în roz” contemporaneitatea, persoana conducătorului. Muzeograful de rînd sau directorul din CCES știa că nu se poate deschide o nouă unitate muzeală fără secția socialistă, a cărei suprafață se desemna tot mai sufocantă. Muzeograful Iulian Antonescu, cel care alcătuisese patrimoniul muzeal băcăuan din pulbera pămîntului, nu putea privi pasiv la substituirea vaselor neolitice, a uneltelor și urnelor carpice cu fotografii. Și totuși societatea românească de atunci își revendica dreptul de a avea muzee mari găzduite de cele mai multe ori în foste clădiri ale instituțiilor județene sau municipale. Nu era vorba de simple expoziții locale ci de deschiderea unor muzee cu profil național. Ideea era ademenitoare dar nu pretutindeni susținută cu și de patrimoniul cuvenit. Muzeul românesc al celei de-a doua jumătăți a secolului XX a fost, prin virtutea realităților politice, un muzeu tematic. Faptul acesta scotea în afara conului de interes o bună parte a colecțiilor, multe, puține, existente; icoanele și alte

obiecte de cult, documentele și sigiliile cu caractere chirlice, cărțile vechi ș.a. Se cereau pretutindeni unelte de producție, ceramică purtătoare de mărturii ale unității culturii materiale într-o anumită epocă, piese de mare valoare etc. Or, se știa că acestea erau puține iar șansele completării lor destul de modeste. De la nivelul său Iulian Antonescu trebuia să dea viață marilor muzee de la Alba Iulia, București, Giurgiu, Suceava, Vaslui, Constanța, Craiova, Slobozia, Galați, Buzău, Covasna, Piatra Neamț, Deva, Harghita, Tîrговиște și altele. În unele centre existau nuclee de patrimoniu, în altele trebuia adunat, nu fără greutate, firește. Pentru a depăși acest aspect, a fost necesară o risipă extraordinară de erudiție și timp. Se adăugau grilele tematice pe care muzeograful trebuia să le respecte, obținînd uneori soluții distinctivă, alteori lăsîndu-se victimă proiectantului șablonard. Aici se producea, de cele mai multe ori reușită, intervenția lui Iulian Antonescu, temeinic cunoscător al rețelei naționale și internaționale. Călătorise ca muzeograf, director CCES, președinte ICOM, în: SUA, Anglia, Polonia, Ungaria, URSS, Franța, Spania, Italia, Mexic, Germania, Bulgaria, Turcia, Cehoslovacia ș.a., nu ca simplu turist sau doar ca funcționar ci ca un pasionat în ale muzeologiei, ale culturii universale.

Astăzi, făcînd un incomplet sumar al moștenirii rămasă de la Iulian Antonescu, consemaăm studii și alte materiale înscrise în revistele de specialitate ale Academiei, în „Revista Muzeelor”, în numerele revistei „Carpica” inițiată de el la Bacău, în publicațiile muzeelor românești, articole risipite în ziare centrale și locale, emisiuni la Radio și TV, peste 3 000 conferințe, traduceri de poezie medievală franceză, scandinavă, japoneză etc. Este mult, este puțin? Timpul va cerne totul., „Cărțile” care ar fi trebuit să rămînă din dăruirea acestui notabil cărturar sînt unele muzee din Capitală și din multe orașe de reședință județeană. A trăit ca un mare muzeograf român și a crezut în misiunea actului muzeografic.

— dr. PANAT I. PANAIT